

**ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО**

**Інститут історії, етнології та права
Кафедра всесвітньої історії**

ДИПЛОМНА РОБОТА

**на тему: БОРОТЬБА АФРОАМЕРИКАНЦІВ ЗА
ГРОМАДЯНСЬКІ ПРАВА У США В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 50-60-
Х РР. ХХСТ.**

студента 4 курсу АПІ групи
Галузь знань 0203 Гуманітарні науки
Спеціальності 6.020302 Історія*
Гаврищука Віталія Миколайовича

Науковий керівник:
кандидат історичних наук, доцент
Ніколіна Інна Іванівна

Національна шкала _____

Кількість балів: _____ Оцінка: ECTS _____

Голова комісії _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

Члени комісії _____
(підпис) (ініціали та прізвище)

(підпис) (ініціали та прізвище)

(підпис) (ініціали та прізвище)

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Причини боротьби афроамериканців за громадянські права.....	12
Розділ 2. Зростання руху чорношкірого населення за громадянські права у США другій пол. 50-х на поч 60-х рр. ХХст.....	24
Розділ 3. Найбільші виступи у негритянських гетто.....	42
3.1. Виступ у Гарлемі в червні 1964 р.....	42
3.2. Бунт афроамериканців в Уотсі в серпні 1965 р.....	45
3.3. Виступи літа 1967 р.....	49
3.4. Бунти чорношкірого населення навесні 1968 р.....	56
Розділ 4. Наслідки боротьби афроамериканців за громадянські права у США в 50-60-х рр. ХХст.....	64
Висновки.....	69
Список використаних джерел та літератури.....	73

ВСТУП

Актуальність дослідження. Проблема встановлення і дотримання громадянських прав і свобод є дуже важливою і актуальною, адже неодноразово в історії людства траплялися випадки їх порушення, це призводило до спалахів невдоволення та конфліктів всередині держав. І тому дослідження проблеми порушення громадянських прав, боротьбу за їх юридичне закріплення та практичне дотримання є надзвичайно важливим.

Питання про порушення громадянських прав певних груп населення є дуже важливою складовою внутрішньої політики будь-якої держави. Особливо гостро свого часу ця проблема постала у США, адже в цій країні велику кількість населення становлять афроамериканці. З того часу коли афроамериканці потрапили на континент, вони піддавались дискримінації у всіх сферах життя, тут постійно існувала система расових обмежень для чорношкірих, що послугувало причиною для того щоб афроамериканці піднялись на боротьбу за свої законні права та законне право жити у США нарівні з білим населенням.

Важливість даного дослідження зумовлена тим, що і у наш час проблема дотримання прав чорношкірого населення США остаточно не вирішена. Варто зазначити, що ці спалахи невдоволення на ґрунті расової нерівності і зараз породжують численні проблеми як для уряду США, так і для афроамериканців, адже багато проблем, які залишилися ще з минулих часів, досі не вирішені. Наприклад, 25 квітня 2015 року, розпочалися демонстрації і заворушення в місті Балтимор в американському штаті Меріленд. Причиною стала смерть 26-річного чорношкірого американця Фредді Грея, який помер від травм, отриманих під час арешту поліцією. Для наведення порядку в Балтимор були направлені підрозділи Національної гвардії США. Постраждало близько 100 поліцейських, було заарештовано понад 200 осіб. Хвилювання також охопили інші міста США.

Прояви расизму зустрічаються і в Україні, а це в свою чергу потребує врахування досвіду минулого, виявлення корінних причин расової нерівності, і

відповідно вироблення нових методів боротьби з расизмом не лише у США але і у всьому світі.

Об'єктом дослідження є боротьба афроамериканців за громадянські права у США в другій половині 50-60-х рр. ХХ ст.

Предметом дослідження є діяльність визначних лідерів руху за громадянські права в США, форми і методи боротьби чорношкірого населення за громадянські права, реакція уряду США на їх боротьбу.

Територіальні межі дослідження охоплюють адміністративні кордони Сполучених Штатів Америки в досліджуваній період.

Хронологічні рамки дослідження. Нижня часова рамка охоплює період 1954 р., оскільки саме в цей час Верховним судом США було прийнято рішення про заборону расової сегрегації в навчальних закладах країни і після цього розпочався активний та масовий рух афроамериканців за громадянські права у США. Верхня хронологічна межа визначається 1969 р., коли завершився перший етап боротьби за громадянські права. Саме з цього часу боротьба афроамериканців не мала такого масового та радикального характеру, як в попередні роки.

Зауважимо, що в даній роботі висвітлення окремих подій для з'ясування закономірностей та об'єктивних передумов, причин руху за громадянські права у США виходить за зазначені хронологічні межі.

Ступінь дослідження проблеми. Слід зазначити, що з даної проблематики наявна значна кількість наукової та популярної літератури.

При дослідженні руху афроамериканців за громадянські права слід проаналізувати наукову літературу 50-60-х рр. ХХ ст. Дані про боротьбу чорношкірого населення містить дослідження Зоріна В. С., який розглядає її у контексті економічного розвитку США, у ній охарактеризовано становище чорношкірих робітників, умови їх праці, економічні причини хвилювань[42].

Важливу інформацію містить радянська література 70-80-х рр. ХХ ст. Зокрема, особливу увагу питанням боротьби афроамериканського населення за громадянські права приділяє Геєвський І. А. Його монографія присвячена

політиці правлячих кіл США щодо чорношкірого населення в післявоєнний період. Автор аналізує роль афроамериканців у внутрішньополітичному житті США, в передвиборних кампаніях, розглядає становище афроамериканського населення, основні етапи визвольної боротьби чорношкірого населення, програму і діяльність їх провідних організацій[37].

Для розкриття теми дипломної роботи має значення і праця Геєвського І. А., Червонної С.М., у якій показано місце афроамериканського питання у громадсько-політичному житті США. Розглядається становище афроамериканців поряд з іншими національними та етнічними меншинами[38].

Книга доктора історичних наук, професора В. І. Лана є третьою частиною комплексного дослідження, присвяченого історії США в ХХ ст. У даній роботі важливе місце приділяється проблемі боротьби афроамериканців за громадянські права, визначено причини, основні вимоги чорношкірого населення, описано ставлення правлячої верхівки до них[45].

Значна кількість інформації з обраної нами проблеми міститься і у дослідженнях Нітобурга Е. Л. Зокрема, у його праці розповідається про те, як виникли і що собою являли чорні гетто Америки, описано жахливу експлуатацію, расову дискримінацію і сегрегацію, якій піддавалось чорношкіре населення США, згадується про його боротьбу за рівні права в економічному, політичному і культурному житті країни, про позицію демократичних сил Америки в питанні забезпечення прав афроамериканців[47].

Важливе значення для розуміння тих подій має його стаття, в якій характеризується становище афроамериканців як етносоціальної спільноти, описано їх основні соціальні інститути, вказано на відмінності у становищі чорношкірого та білого населення США[59].

Окремо хотілося б виділити дослідження, в яких він, на основі широкого джерельного матеріалу, описав зародження, формування та особливості расової сегрегації у США на прикладі м. Чикаго, вказав на основні обмеження прав чорношкірого населення, висвітлив становище афроамериканців у гетто, розкрив значення діяльності М. Л. Кінга для руху афроамериканців за

громадянські права, основні віхи його життя та спробував розкрити ідеологію руху[58].

Історію створення Ку-Клукс-Клану, причини його виникнення та зміну функцій на різних етапах розвитку США розкриває Іванов Р.Ф., Лісневський Т.А. Крім того, вони вказують на зв'язок цієї організації з іншими правими організаціями США, простежують її реакційну роль в політичному житті країни. Подана інформація про еволюцію руху, боротьбу прогресивних сил США проти расової дискримінації, за громадянські і політичні права чорношкірих американців[44].

Значна кількість інформації міститься в праці Севостянова Г. М. Зокрема, у ній вказано на ряд факторів, що вплинули на еволюцію суспільної свідомості афроамериканців. Досить детально описано основні періоди боротьби чорношкірого населення за громадянські права[49].

Щодо американських дослідників – то тут значну увагу слід приділити монографії американського історика і політика В. Фостера, в якій висвітлено історію афроамериканців (від завезення перших рабів до закінчення Другої світової війни), досліджено їх роль в економічному, громадському, культурному житті країни, показано расову дискримінацію та боротьбу за громадянські права[51]. Описується боротьба афроамериканців у контексті характеристики її ідейних лідерів і у дослідженні Г. Аптекера, крім того у ній розкривається вплив світових і локальних воєн на еволюцію расових відносин у США[36].

Значна роль відводиться аналізу антидемократичної внутрішньої політики американських властей, расовим відносинам у науковому доробку Г. Зінна[40]. Також заслуговує на увагу і інша його праця, в якій дослідник особливу увагу приділив афроамериканцям як найбільш пригнобленій частині суспільства[41].

Важливий внесок у розробку даного питання зробив Г. Шуман, зокрема, він описав зміни в американських расових відносинах у другій половині ХХст., в залежності від рівня доходів, освіченості та гендерного аспекту[53].

Дана проблема була об'єктом дослідження і сучасних вітчизняних дослідників. Серед них можна виділити Іваницьку О. П., яка в контексті висвітлення демократичних рухів США 1960-х рр. розглядає і проблему забезпечення прав чорношкірого населення[43].

Серед наукового доробку сучасних українських дослідників також значну увагу слід приділити статті Шелякіної А. В., яка розглядає становище афроамериканців у культурному аспекті[60].

Щодо сучасних зарубіжних дослідників, то велику увагу боротьбі афроамериканців за громадянські права приділяв російський дослідник Нітобург Е. Л. У його монографії описано причини боротьби афроамериканців за громадянські права, їх боротьбу в 50-х–60-х рр. ХХ ст. та її наслідки. Основна мета його дослідження — це аналіз причин змін в міжрасових стосунках у США в другій пол. ХХ і ХХІ ст.[46].

Заслуговують на увагу наукові доробки В. Д. Кісільова, які містять матеріал щодо основних виступів афроамериканців, аналізуються їх причини та наслідки, акцентується увага на ненасильницьких методах боротьби. Крім того він охарактеризував постать Мартіна Лютера Кінга як ідейного лідера руху афроамериканців за громадянські права, висвітлив основні постулати ідеології ненасильницького спротиву[54].

Зроблений огляд наукової літератури, яка стосується теми дослідження, дає підстави стверджувати, що поруч із беззаперечними здобутками існують прогалини і упущення, які потребують подальшого вивчення, зокрема, до них варто віднести, надмірне перебільшення саме економічного аспекту боротьби афроамериканців за громадянські права, особливо якщо йде мова про радянські дослідження, які були заідеологізовані і в них значно менше висвітлені інші сфери життя афроамериканців такі як побут, освіта, політика. Недостатньо уваги у більшості досліджень, опрацьованих нами, було приділено політичним організаціям чорношкірого населення.

Джерельна база дослідження. Наукове дослідження історії боротьби афроамериканців за громадянські права стало можливим завдяки

використанню широкого спектру джерел. Так, джерельну базу дипломної роботи склали опубліковані матеріали та документи. Усіх їх, в свою чергу за походженням і характером варто поділити на такі групи:

- законодавчі, нормативно-правові акти вищих органів влади США в галузі громадянських прав, зокрема, «14 поправка до Конституції США»[24], «Прокламація про звільнення рабів»[23], «Рішення Верховного суду США про заборону сегрегації в закладах освіти»[1];
- протокол 1-ої сесії 42 з'їзду конгресу США[3];
- виступи та доповіді М. Л. Кінга, зокрема, доповідь «Відмова від насильства», виступ «У мене є мрія», яку було виголошено під час походу на Вашингтон[19];
- опублікований звіт Національної консультативної комісії, в якому наведено дані про виступи в негритянських гетто, характер хвилювань, форми боротьби афроамериканців, кількість загиблих та поранених, свідчення очевидців, наслідки хвилювань[11];
- статистичні матеріали, завдяки яким вдалося з'ясувати рівень освіченості афроамериканців в різні періоди їх історичного розвитку порівняно з білим населенням. Зокрема, варто виділити «Статистичний звіт США за 1954 р.»[13]. Про кількість чорношкірого населення у США на 1790 р. дізнаємося з перепису населення відповідного року.[25]
- до актуалізованих джерел також належать матеріали періодичних видань, зокрема боротьбу афроамериканського населення було висвітлено у радянських газетах: «Известия»[18], «Правда»[22]; американських газетах: «United States and World Report»[15], «Washington Post»[16], «New York Times»[6], «Newsweek»[7] і у періодичному виданні комуністичної партії США – «Political Affairs»[9] та журналі «Journal of Negro History»[4];

Крім того важливими джерелами для висвітлення обраної теми є

- мемуари, спогади учасників тих подій, зокрема, спогади Дейзі Бейтс – борця за громадянські права в США, журналістки, яка безпосередньо

брала участь у подіях в м. Літл-Рок[17]; праця Михайлова Е. Д., Тализіна Ф. Ф. які побували в негритянських гетто і описали становище чорношкірого населення США[21]. Також заворушення у Бірмінгемі описував М. Л. Кінг у своїх спогадах «Лист з Бірмінгемської в'язниці»[5], у спогадах «Рух до свободи. Історія Монтгомері» М. Л. Кінг висвітлив події страйку працівників автобусних станцій в Монтгомері[14];

Підсумовуючи аналіз джерельної бази дослідження, необхідно зауважити, що зазначені вище джерела дали змогу відтворити картину суперечливого і багато в чому драматичного процесу боротьби афроамериканців за громадянські права.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні причин та ходу виступів, бунтів в негритянських гетто США і вплив, який вони справили на боротьбу чорношкірого населення за свої права.

Мета дослідження конкретизується наступними **завданнями**:

- виявити політичні, економічні, соціальні причини та передумови боротьби афроамериканців за громадянські права у США в другій половині 50-60-х рр. ХХст.;
- дослідити особливості руху чорношкірого населення;
- розглянути найбільші виступи у негритянських гетто в 60-х рр. ХХ ст. та намалювати портрет чорношкірого бунтівника, розглянути його дії і світогляд, а також реакцію влади і органів правопорядку під час хвилювань;
- показати відношення до бунтів в гетто населення США незалежно від кольору шкіри;
- висвітлити політичні, економічні, соціальні наслідки боротьби афроамериканців за громадянські права у другій половині 50-60-х рр. ХХ ст. у США. та їх роль

Методологічною основою дослідження є загальні наукові принципи об'єктивності та історизму. Відповідно до мети і завдань використовувалися

загальнонаукові та спеціальні історичні методи. Зокрема, аналітичний та узагальнюючий, конкретно-пошуковий метод, аналізу і систематизації дослідницької проблеми, проблемно-хронологічний (вивчення специфіки відносин афроамериканців з органами влади і з білим населенням), критичний метод (виокремлення з маси різнопланових джерел і літератури конкретно-історичних фактів), історико-статистичний (встановлення чисельності контингенту афроамериканців в містах США, кількісні показники виступів чорношкірого населення в негритянських гетто), порівняльний (порівняння досягнень і прорахунків в боротьбі афроамериканців за громадянські права, діалектичний (висвітлення подій і їх результатів у русі, взаємовпливах, причинно-наслідкових зв'язках з урахуванням обставин часу).

Теоретичне значення дослідження полягає у тому що було проведене загальне та комплексне дослідження боротьби афроамериканців за громадянські права у США в 50-60-х рр. XX ст., отримано і введено у науковий обіг широке коло фактичного матеріалу, проаналізовано документальну базу наукових праць.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що матеріали дипломної роботи можуть бути використані при написанні рефератів, курсових робіт з всесвітньої історії, при викладанні курсу всесвітньої історії в школах.

Апробація результатів дослідження. Окремі положення даної проблеми були обговорені на засіданні кафедри всесвітньої історії Інституту історії, етнології і права Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, а також висвітлено на підсумковій конференції студентів Інституту історії, етнології і права 13 квітня 2016 року.

Структура роботи. Дипломна робота складається з вступу, чотирьох розділів, висновків, списку використаних джерел та літератури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

I. ОПУБЛІКОВАНІ ДОКУМЕНТИ ТА МАТЕРІАЛИ

1. Brown v Board of Education Decision (May) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.crmvet.org/tim/timhis54.htm#1954bvbe>.
2. Congressional Digest, 1967, N 1, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://congressionaldigest.com/issue/publicbroadcasting/publicbroadcasting-act-of-1967/>.
3. Congressional Globe, 42th Congress, 1st Session, Pt 2, App., [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://memory.loc.gov/cgi-bin/ampage>.
4. «Journal of Negro History», Vol. XXXII, N 2. April 1947 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://onlinebooks.library.upenn.edu/archives.html#>.
5. King M.L. Letter from Birmingham jail. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.cn.edu/kwheeler/documents/Letter_Birmingham_Jail.pdf.
6. New York Times Magazine. 1966. May 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nytimes.com/ref/magazine/08wtc-timeline.html?_r=0.
7. Newsweek. 1963. July 29. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://europe.newsweek.com/july-29-1963-2529?rm=eu>.
8. Newsweek. 1966. Aug. 1. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ebay.co.uk/itm/NEWSWEEK-MAGAZINE-AUGUST-1-1966-THOMAS-DODD-JIM-RYUN-MARY-TYLER-MOORE-/151210407981>.
9. Political Affairs. 1960. № 8. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.politicalaffairs.net/articles/>.
10. «Political Affairs», april 1963 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cpusa.org/authors/political-affairs/>.
11. Report of National Advisory Commission. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/Digitization/8073NCJRS.pdf>.

12. King ML. Show down for nonviolence [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.thekingcenter.org/archive/document/showdown-nonviolence>.
13. Statistical Abstract of the United States, 1954 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.census.gov/library/publications/1954/compendia/statab/75ed.html>.
14. King M. L. Stride toward Freedom. The Montgomery Story.[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://nationalhumanitiescenter.org/ows/seminars/aahistory/Pilgrimage.pdf>.
15. United States and World Report. 1967. Sept. 25.[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.ebay.com/itm/1967-U-S-News-World-Report-Danger-Facing-Nations-Schools-United-Nations-/261212011543>.
16. Washington Post. 1969. Mar. 24.[Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://newspaperarchive.com/cgi/The-WashingtonPost/?utm_source=bing&utm_medium=cpc&utm_campaign=Organic%20Competitors%20Keywords&utm_term=%2BWashington%20%2BPost%20%2BArchives&utm_content=Formerly%20Deleted.
17. Бейтс Д. Длинная тень Литл-Рока / Д. Бейтс. – М. : Прогресс, 1965. – 224 с.
18. Известия. 1968. 9 марта [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://publ.lib.ru/ARCHIVES/I/"Izvestiya"/_Izvestiya".html](http://publ.lib.ru/ARCHIVES/I/).
19. Кинг М. Есть у меня мечта: избранные труды и выступления / М. Л. Кинг. – М. : Наука, 1970. – 225 с.
20. Миллер У. Р. Мартин Лютер Кинг. Жизнь, страдания и величие. Пер. с англ. В. Т. Олейника. — М. Рудомино: Текст, 2004. — 285 с. [William Robert Miller. Martin Luther King, Jr. His Life, Martyrdom and Meaning for the World]
21. Михайлов Е. По городам США : путевые заметки / Е. Д. Михайлов, Ф. Ф. Талызин. – М. : Мысль, 1964. – 239 с.
22. Правда. 1967. 28 июля.[Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://oldgazette.ru/pravda/index1.html>.

23. Прокламація про звільнення рабів (Ми, народ...громадянин і Конституція. Центр громадянської освіти, Calabasas, USA, 1995) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.khpg.org/index.php?id=946555793>.

24. 14 поправка до Конституції США.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.law.cornell.edu/constitution/amendmentxiv>.

25. Перепис Населення 1790 р.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.census.gov/history/www/through_the_decades/overview/1790.html.

II. МОНОГРАФІЇ

26. Baily H. *Negropolitics in America* / H. Baily. – Columbus, 1967. – 455 p.

27. Becker G. *Economics of discrimination* / G. Becker. – Chicago, 1957. – 167 p.

28. Broom L. *Transformation of the Negro American* / L. Broom, N. Glenn – N.Y., 1965. – 206 p.

29. Chalmers D. *Hooded Americanism. The first century of the Ku-Klux-Klan, 1865-1965* / D. Chalmers – N.Y., 1965. – 420 p.

30. Deutsch A. *The Trouble with Cops*. / A. Deutsch. N.Y. – 1955. – 243 p.

31. Heacock R. *Understanding the Negro Protest* / R. Heacock – New York. 1965. – 233 p.

32. Lomax L. *The Negro Revolt* / L. Lomax – N. Y., 1963, – 79 p.

33. Ross E. *The foundation of sociology* / E. Ross – N.Y., 1920. – 428 P.

34. Woodward V. *The strange career of Jim Crow* / V. Woodward – N.Y., 1974. – 245 p.

35. Амо А. *Негритянские рабочие в Соединенных Штатах* / А. Амо. – М: Партиздат, 1933. – 120 с.

36. Аптекер. Г. *История афро-американцев: Современная эпоха* / Г. Аптекер. – М.: Прогресс, 1975. – 279 с.

37. Геевский И.А. *США: негритянская проблема. Политика Вашингтона*

в негритянском вопросе (1945-1972 гг.) / И. А. Геевский. – М.: Наука, 1973. – 347 с.

38. Геевский И. Национальный вопрос в общественно-политической жизни США / И. Геевский, С. Червонная. – М.: Наука, 1985. – 273 с.

39. Дюбуа М. Мансард строит школу / М. Дюбуа – М. 1963. – 514 с.

40. Зинн Г. США после второй мировой войны: 1945-1971 / Г. Зинн; сокр. пер. с англ. П. Белянин; (авт. предисл.) Е. И. Попова. – М.: Прогресс, 1977. – 287 с.

41. Зинн Г. Народная история США с 1492 года до наших дней / Г. Зинн; пер. с англ. Е. Васянина. – М.: Весь Мир, 2006. – 878 с.

42. Зорин В. Монополии и политика США. (Монополии и внутренняя политика Респ. партии США в 1953-1960 гг.) / В. Зорин. – М.: Изд-во ИМО, 1960. – 423 с.

43. Іваницька О. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002): навч. посібник для вищих навч. закл. / О. Іваницька. – Вінниця: Фоліант, 2003. – 560 с.

44. Иванов Р. Ку-клукс-клан / Р. Иванов, Э. Лисневский. – М.: Наука, 1981. – 191 с.

45. Лан В. США в военные и послевоенные годы / В. Лан. – Изд. перераб. и доп. – М.: Наука, 1978. – 686 с.

46. Нитобург Э. Афроамериканцы США. XX век: этноисторический очерк / Э. Нитобург. – М.: Наука, 2009. – 583 с.

47. Нитобург Э. Черные гетто Америки / Э. Нитобург. – М.: Политиздат, 1971. – 160 с.

48. Нитобург Э. Негры в США, XVII – начало XX в.: ист.-этногр. очерк / Э. Л. Нитобург. – М.: Наука, 1979. – 295 с.

49. История США : в 4-х т. Т. 4. 1945-1980 / Ред. Г. Севостьянов, В. Мальков, А. Бессмертных. – М.: «Наука», 1987. – 744 с.

50. Согрин В. Политическая история США. XVII-XX вв. / В. В. Согрин. – М.: Весь мир, 2001. – 400 с.

51. Фостер У. Негритянский народ в истории Америки / У. Фостер. – М.: Издательство иностранной литературы, 1955. – 803 с.

52. Фридмен М. Нарешті вільні: рух за громадянські права у США / М. Фридмен; Викон. ред. Джордж К.; Гол. ред. Мілдред С.; Відп. ред. Крекотень О. – Вашингтон: Бюро міжнародних інформаційних програм. Державний Департамент США, 2008. – 68 с.

III. ПЕРІОДИЧНІ ВИДАННЯ

53. Shuman Н. Racial attitudes in America // Н. Shuman Trends and interpretations. Cambridge / Н. Shuman – L., 1985. – № 8. – 26 P. 45–57.

54. В. Киселев Ненасильственный опыт движения за гражданские права в США (50-ые-60-ые гг.) / В. Киселев // Опыт насилия в XX столетии: Социально-этические очерки. Под ред. Р. Апресяна. М.: Аслан, 1996. — С. 66-123.

55. Кисилев В. Мартин Лютер Кинг. Путь Ненасилия / В. Кисилев // «Философская и социологическая мысль» К., – 1995, №3-4, – с. 136-159 (17)

56. Киселев В. Мартин Лютер Кинг Сила ненасилия / В. Кисилев // «Христианин», – 1994. – №1-2(11), – с. 63-67.

57. Николаев Б. Доктрина «разделенных, но равных» возможностей в решениях Верховного Суда США по спорам, связанным с высшим образованием / Б. Николаев, М. Емелин // Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. – 2013. – № 4 (28). – С. 45-52.

58. Нитобург Э. США: цветной барьер в прошлом и настоящем / Э. Нитобург // Новая и новейшая история. – 1997. – № 2. – С. 42-56.

59. Нитобург Э. О характере этнической общности афроамериканцев США / Э. Нитобург // СЭ. – 1985. – № 4. – С. 46-47.

60. Шелякіна А. Діалог культур в американському суспільстві в першій половині ХХ століття / А.Шелякіна // Гуманітарний часопис. – 2011. – № 1. – С. 107-115.

IV. ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

61. AnnalsoftheAmericanAcademyofPoliticalandSocialScience. 1914. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.sagepub.com/en-gb/eur/the-annals-of-the-american-academy-of-political-and-social-science/journal200750>.

62. DuBois. W.BlackReconstruction. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ouleft.org/wp-content/uploads/2012/blackreconstruction.pdf>.

63. Dunning W. A.ReconstructionPoliticalandEconomic, 1865—1877.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://www.questia.com/read/16224174/reconstruction-political-economic-1865-1877>.

64. Grant M.ThepassingofthegreatraceorthracialbasisofEuropeanhistory. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.solargeneral.org/wp-content/uploads/library/passing-of-the-great-race-madison-grant.pdf>.

65. Мак-Cord C.TheAmericanNegro, asdependent, defectiveanddelinquent. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<https://archive.org/details/americanegro00mccorich>.

66. Morril R.L., Donaldson O.F.Geographical perspectives. // Economicgeography. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.jstor.org/stable/143013?seq=1#page_scan_tab_contents.

67. Негры США: краткийисторическийочерк[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://lib7.com/amerika/1017-negru-america-ocherk.html>.

68. КраткаяИстория США. Движение за гражданские права 1960 – 1970-е гг.[Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://usa-info.com.ua/history/history.html>.

69. ИСТОРИЧЕСКИЕ РЕШЕНИЯ ВЕРХОВНОГО СУДА США [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.infousa.ru/government/ch6.htm>.

70. Нитобург ЭЛ. Борец против расизма, за мир и социальную справедливость [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ouleft.org/wp-content/upload>.

71. Соломатина. Проблема черногонаселения в США : 1863-1993 г. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/95-01-002-solomatina-v-m-problema-chernogo-naseleniya-v-ssha-1863-1993-g>.